

Staklene posude sa štrbinačke nekropole

UDK 904(497.5 Štrbinci)"65"

Izvorni znanstveni rad

Mia Leljak, Zagreb

U radu je obrađeno dvadeset i osam staklenih posuda sa štrbinačke nekropole. Riječ je o čašama, bocama i vrčevima, odnosno uobičajenim stolnim posudama koje su se koristile u svakodnevnom životu. Sve one predložene su u katalogu koji je sastavni dio ovoga rada.

Ključne riječi: Štrbinci, južna Panonija, staklene posude, staklarske radionice

UVOD

Nekropola na Štrbincima kod Đakova¹ obiluje raznovrsnim kasnoantičkim i ranokršćanskim nalazima. U bogatstvu materijala pronađenog na nekropoli velika je količina staklenih nalaza. Većinom je riječ o posudama, međutim dosta je i nakitnih predmeta, poput narukvica i razolikih perli. Sve su pronađene

1 Lokalitet Štrbinci nalazi se otprilike 3 km južno od Đakovo, između prometnica za sela Piškoveci prema Slavonskome Brodu, te Budrovci prema Vinkovcima (Zoran Gregl, Kasnoantička nekropola Štrbinci kod Đakova, *Opvsacula Archaeologica* 18, Zagreb 1995., 181).

staklene posude već objavljene i tipološko - kronološki obrađene². Moja namjera bila je detaljnije obraditi posude, odnosno proučiti kvalitetu njihove izrade, te na temelju toga, kao i usporedbe s istim ili sličnim posudama iz Panonije, ali i drugih provincija ili nedostatka istih analogija, pokušati utvrditi da li je riječ o posudama domaće proizvodnje ili su one uvezene i odakle. Nisu obrađene sve staklene posude do sada pronađene na nekropoli, već njih dvadeset i osam, a riječ je o stolnim posudama (boce, vrčevi i čaše) koje su ujedno i najbrojnije na nekropoli. Međutim, najviše čaša stožastog je oblika, a s obzirom da su se one koristile i kao čaše i kao svjetiljke, tada ih ne možemo svrstati samo u skupinu stolnih posuda, već i u skupinu svjetiljki³. S obzirom da je riječ o materijalu iz kasnog rimskog razdoblja velika je vjerojatnost da su posude proizvod domaćih južnopanonskih radionica. Međutim, kako staklarske radionice na području hrvatskog dijela nekadašnje provincije Panonije za sada nisu arheološki dokazane, već postoje samo pretpostavke za njihovo postojanje (Sisak, Vinkovci), tada niti u ovome radu vjerojatno nećemo moći sa sigurnošću utvrditi koje su posude domaće proizvodnje⁴. B. Migotti je pretpostavila⁵ aktivnost staklarske radionice i na Štrbincima. Na to upućuju ostaci staklaste smjese u jednoj od lončarskih peći, veća količina narukvica od crnog stakla, kao jeftinija kopija takvih predmeta od gagata, te nekolicina prstenova i umetaka od plavog stakla. Ti su prstenovi srodni privjescima iz Arheološkog Muzeja u Splitu, po uzoru na koje su najvjerojatnije i izrađeni. Međutim kvaliteta izrade štrbinačkih primjerka je znatno lošija, moguće da je riječ i o odbačenima, odnosno predmetima koji nisu uspješno izrađeni, stoga je pretpostavljeno da je riječ o lokalnoj proizvodnji⁶. Na Štrbincima su pronađeni i manji komadi staklene troske, te komadić kremenca uz smrvljene staklene posude u grobu. Kremenom pijesak jedan je od osnovnih sastojaka sirovog stakla. S

2 Branka Raunig, Dva kasnoantička groba iz okolice Đakova, VAMZ 12/13, 1980., 151-170.; Branka Migotti, Nekropola na Štrbincima kod Đakova u svijetlu kasnoantičkog horizonta Panonije, Arheološki radovi i rasprave, br. 12, 2001., 103-204.; Kasnoantička nekropola na Štrbincima kod Đakova - iskopavanja u 2001., Arheološki radovi i rasprave, br. 14, 2004., 141-246.; Kasnoantičko groblje na Štrbincima kod Đakova - iskopavanja u 2002. i 2003., Arheološki radovi i rasprave, br. 15, 2007., 125-326.; Kasnoantičko groblje na Štrbincima kod Đakova - iskopavanja u 2004. i 2005., Arheološki radovi i rasprave, br. 16, 2009., 107-224.

3 Stuart J. Fleming, Roman Glass, Reflections of everyday life, Journal of University of Pennsylvania, Museum of Archaeology and Anthropology, Philadelphia 1997., 32.

4 Na području južne Panonije staklarske radionice pronađene su u Sirmiju i Poetoviju (Petar Milošević, Radionice stakla u Sirmijumu, Arheološki vestnik XXV, Ljubljana 1976., 102-108; Irena Lazar, Rimsko staklo Slovenije, Ljubljana 2003., 219-230).

5 Branka Migotti i suradnici, Accede ad Certissiam, Antički i ranokršćanski horizont arheološkog nalazišta Štrbinci kod Đakova, Zagreb 1998., 100.

6 The production of glass jewellery at Štrbinci (NE Croatia), Instrumentum 8, Montagnac 1998., 14.

obzirom da je kremen pronađen u grobu B. Migotti⁷ smatra da, ako je zaista stavljen kao prilog, mogao bi izravno i simbolički upućivati na izradu staklenih predmeta na Štrbincima.

Stožaste čaše

U kasnoj antici, točnije 4. st., najzastupljeniji oblik staklenog posuđa na panonskim nekropolama stožaste su čaše. Mišljenja autora razilaze se po pitanju funkcije tih čaša. Neki misle da su služile kao svjetiljke, ali većina ih smatra da su mogle služiti i kao čaše i kao svjetiljke. Pojavljuju se u različitim oblicima, veličinama, s ukrasom ili bez, ali ipak ih možemo podijeliti na dva osnovna tipa koja se razlikuju po obliku dna koje je zaobljeno, ravno ili konkavno. C. Isings stožaste posude stavlja u skupinu čaša ili svjetiljki (tip 106) unutar koje razlikuje 4 varijante⁸. Za čaše u obliku korneta sa šiljastim dnom navodi da su vjerojatno bile svjetiljke⁹. D. Whitehouse za iste takve navodi da su mogle biti i čaše i svjetiljke¹⁰. I. Lazar stavila ih je u skupinu svjetiljki (grupa 9) i razlikuje tri tipa, ali u tekstu napominje da su svjetiljke zaobljenog dna najvjerojatnije služile i kao čaše i kao svjetiljke, a oblikovane su na taj način da bi im donji dio točno sjeo u otvor metalnog držača¹¹. V. Šaranović Svetek za takve oblike posuda koristi naziv pehar i razlikuje 4 tipa. Za oblike sa zaobljenim dnom pretpostavlja da su možda služili kao svjetiljke¹². B. Migotti smatra¹³ da stožaste posude nađene u grobovima nisu predstavljale svjetiljke nego čaše i da ih treba povezati sa posmrtnom gozdom. Postoje i slikani dokazi, točnije freske, o tome da su ovakve stožaste posude služile za ispijanje vina¹⁴. S. Fleming navodi¹⁵ podatak da se na jednoj staklenoj plitici pronađenoj u katakombi iz 4. st. u Bet She'arimu, u Izraelu, nalazi prikaz stožaste čaše, te dvaju vrčeva, što bi se moglo povezati sa

7 Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 164.

8 Clasina Isings, Roman Glass from dated finds, *Archaeologica Traiectina* 2, Groningen - Jakarta 1957., 126-131.

9 Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 130.

10 David Whitehouse, Roman Glass in the Corning Museum of Glass, vol. 1, Corning, New York 1997., 192.

11 Irena Lazar 2003., n. dj. (bilj. 4), 198-201.

12 Vesna Šaranović Svetek, Antičko staklo u jugoslovenskom delu provincije Donje Panonije, *Monografije VII*, Novi Sad 1986., 17, 18.

13 Branka Migotti 2004., n. dj. (bilj. 2), 197.

14 Stuart J. Fleming 1997., n. dj. (bilj. 3), 32.

15 Stuart J. Fleming 1997., n. dj. (bilj. 3.), 31.

židovskim ritualnim blagoslovom vina¹⁶. U Karanisu su ovakve čaše pronađene zajedno s posuđem za svakodnevnu upotrebu - tanjuri, zdjele, boce. Međutim, također u Karanisu, pronađeni su i dokazi o tome da su se ovakve posude upotrebljavale i kao svjetiljke. U podzemnim ostavama žita, uz veliku količinu keramičkih svjetiljki, pronađena je i velika količina ulomaka staklenih stožastih čaša koje su također služile kao svjetiljke¹⁷. Na mozaiku u sinagogi u Hammat Tiberiasu u Izraelu prikazana je menora sa stožastim svjetiljkama na svakoj grani¹⁸. S. Fleming¹⁹ navodi da su se tek tri stoljeća kasnije iz ovakvih ruralnih svjetiljki razvili oblici sa šiljastim štapičastim dnom, kakvi se koriste u džamijama. Problematično je i porijeklo takvih čaša. C. Isings ne spominje mjesto proizvodnje, kao ni I. Lazar, dok L. Barkóczy smatra da su se proizvodile u Panoniji²⁰. B. Migotti navodi²¹ da ishodište tipa sa ravnim dnom treba tražiti na zapadu, a onoga sa zaobljenim dnom na istoku Carstva.

Stožaste čaše u velikoj su količini zastupljene na Štrbincima. U većem su broju prisutne one sa zaobljenim i šiljastim dnom, nego one s ravnim ili udubljenim. Čaša (kat. br. 1) primjerak je čaše sa šiljastim dnom, bez stajalice površine. Pronađena je kao prilog u grobu 25, zajedno sa staklenom bocom. Čaša je polomljena, može se tek djelomično rekonstruirati. Izrađena je slobodnim puhanjem, od stakla zelenkasto-žučkaste boje, sa sitnim mjehurićima zraka. Za ovaj tip čaše na štrbinačkoj nekropoli nema analogija, iako je pronađeno više od deset stožastih čaša. Po C. Isings čaša pripada tipu 106d, odnosno stožastim čašama ili svjetiljkama u obliku korneta, datiranima u 4. st. C. Isings ujedno navodi²² da je upravo za ovaj tip posude na Zapadu na barem jednom primjerku dokazano da je korištena kao svjetiljka. Analogije za čašu pronašla sam u jednom primjerku iz Muzeja u Corningu datiranome u razdoblje 4. st.²³, te u Mađarskoj gdje je datirana u 2. pol. 4. st.²⁴. Gore navedeni primjerci o prikazima takvih posuda u funkciji svjetiljki najvjerojatnije se odnose upravo na ovakve oblike kornet čaša poput kat. br. 1. S obzirom da je čaša pronađena u grobu zajedno s bocom logično je za pretpostaviti da je služila za piće, odnosno mogli bismo ju povezati s posmrtnom gozdom, slično kao primjerak iz Bet She'arima. Iako nema

16 David Whitehouse 1997., n. dj. (bilj. 10), 192.

17 Stuart J. Fleming 1997., n. dj. (bilj. 3), 32.

18 David Whitehouse 1997., n. dj. (bilj. 10), 192.

19 Stuart J. Fleming 1997., n. dj. (bilj. 3), 31, 32.

20 László Barkóczy Pannonische Glasfunde in Ungarn, Akadémiai Kiadó, Budapest 1988., 85.

21 Branka Migotti 2004., n. dj. (bilj. 2), 197.

22 Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 130.

23 David Whitehouse 1997., n. dj. (bilj. 10), 192, cat. n. 336.

24 László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), Taf. X, 108.

dokaza za to, ne možemo isključiti mogućnost da je služila i kao svjetiljka. Zbog lošije kvalitete izrade, kao i kvalitete stakla, te datacije u 4. st., možemo slobodno pretpostaviti da je riječ o domaćoj proizvodnji. Da li je ona proizvedena na Štrbincima teško je reći, s obzirom da su se takve čaše u 4. i 5. st. proizvodile po cijeloj Panoniji²⁵. Međutim, upravo zbog velikog broja stožastih čaša pronađenih na lokalitetu, kao i činjenice da su se proizvodile u svim radionicama u Panoniji, smatram da su se mogle proizvoditi i na Štrbincima.

Čaša (kat. br. 2) također ima zaobljeno dno, bez stajaće površine, ali je nešto većih dimenzija od prve. Čaša je polomljenja, može se u cijelosti rekonstruirati, ali nije restaurirana. Izrađena je od maslinasto zelenog stakla s vidljivim mjhurićima zraka. Stijenke čaše ukrašene su plitkim horizontalnim linijama. Po svom obliku, tamnijoj boji stakla, kvalitetnoj izradi, izdvaja se od ostalih pronađenih na nekropoli. Naime, čaše pronađene na Štrbincima ne pripadaju skupini luksuznih posuda, već suprotno. Za ovu također ne možemo reći da pripada skupini luksuznih posuda, jer u 4. i 5. st. luksuzne posude prava su rijetkost, naročito u provincijskim gradovima poput Štrbinaca. Međutim, vidljivo pripada skupini kvalitetnije izrađenih posuda. Stoga ako pretpostavimo da su ostale stožaste čaše proizvedene upravo na Štrbincima, ili nekoj drugoj južnopanonskoj radionici, onda bi za ovu mogli pretpostaviti da je uvoz. Upravo za ovakav tip čaša i L. Barkóczy smatra da su uvezene u Panoniju²⁶. Ako je riječ o uvozu, onda je to najvjerojatnije iz porajnskih radionica, jer u 4. st. uz aktivnost domaćih radionica roba se je i dalje uvozila iz porajnskih radionica, iako vjerojatno u znatno manjoj mjeri nego ranije.

Treći primjerak (kat. br. 3) stožaste čaše također je tzv. kornet oblika, odnosno zaobljenog dna bez stajaće površine. Sačuvana je samo polovica čaše, po dužini, međutim oblik se može jasno raspoznati. Čaša je lošije izrade, od neprozirnog, mutnog stakla. Na samom lokalitetu za nju nema analogija, već u susjednim provincijama (Norik, Mezija), na temelju kojih ju možemo datirati u 4. i poč. 5. st. Iako je i ova čaša kornet tipa kao i prvi primjerak (kat. br. 1), one nisu jednake, s obzirom da je ova znatno šira u svom gornjem dijelu.

Sve tri čaše pronađene su kao prilozi u grobovima. Čaša (kat. br. 2) pronađena je kao jedini primjerak staklene posude u grobu, dok je uz čašu iz groba 25 (kat. br. 1) pronađena i staklena boca. U grobu 34 (kat. br. 3) uz čašu je pronađen i stakleni vrč. Za čaše uz koje su pronađeni vrč i boca mogli bi pretpostaviti da su služile za piće, a ne kao svjetiljke. Iako su mogle služiti i kao jedno i kao drugo, u grob su zasigurno bile položene u funkciji čaša.

25 Branka Migotti 2004., n. dj. (bilj. 2), 197.

26 Branka Migotti 2004., n. dj. (bilj. 2), 197.

Stožasta čaša (kat. br. 7) primjerak je čaše sa zaobljenim dnom, ali i malom stajaćom površinom. Pronađena je fragmentirana, kao nalaz izvan groba. Čaša nije restaurirana, ali se njezin oblik može rekonstruirati. Na nekropoli nema direktnih analogija, ali je najvjerojatnije vrlo slična onoj iz groba 20 (kat. br. 8). Međutim, teško je reći sa sigurnošću s obzirom da su obje čaše polomljene, a nisu restaurirane. Po Isings to bi bio tip 106a - čaša s blago udubljenim, gotovo potpuno zaobljenim dnom²⁷. Za čaše ne možemo reći da su vrhunske kvalitete izrade, kao niti većina posuda na nekropoli, s obzirom da u stijenkama imaju vidljive mjehuriće zraka i vertikalne linije nastale kao posljedica loše kvalitete stakla. Čaša kat. br. 7, pronadana je kao nalaz izvan groba, dok je čaša (kat. br. 8) pronadana kao prilog u grobu zajedno sa staklenim balzamarijem.

Na nekropoli su pronadene i dvije gotovo identične čaše od poluprozirnog stakla tamnozeleno boje. Objе su pronadene kao prilozi u grobovima. I na njihovim stijenkama vidljivi su mjehurići zraka i vertikalne linije. S obzirom da nemaju analogija u drugim provincijama, osim u Panoniji i to ne izravnu, već djelomičnu²⁸, mogli bismo pretpostaviti da su upravo ove dvije čaše izrađene na Štrbincima. Pripadaju skupini stožastih čaša, ali nisu kornet oblika, već imaju ravno, odnosno udubljeno dno. Posude ovakvog oblika vjerojatno se nisu koristile kao svjetiljke već kao čaše. Čaša iz groba 51 (kat. br. 5) pronadana je kao jedini prilog u grobu, dok je čaša iz groba 48 (kat. br. 4) pronadana zajedno sa staklenim vrčem, te još jednom fragmentiranom staklenom posudom, a najvjerojatnije je riječ o boci. Upravo čaša iz posljednjeg groba, s obzirom da je pronadana uz dvije stolne posude, može poslužiti kao dokaz da je korištena za piće. Objе čaše, s obzirom na okvirnu analogiju iz sjeverne Panonije, možemo datirati u 2. pol. 4. st. Zanimljivo jest to da niti kod C. Isings²⁹, a ona razlikuje četiri tipa stožastih čaša s podvarijantama, nema analogija za ovakve oblike. Na temelju svih ovih činjenica realno možemo pretpostaviti da je riječ o južnapanosnom tipu čaše.

Čaša (kat. br. 9) predstavlja još jednu varijantu stožaste čaše pronadene na nekropoli, s gotovo u potpunosti ravnim dnom. Po obliku odgovara tipu 106b1 po Isings³⁰. Sačuvana je u fragmentima i nije cjelovita, ali se oblik može jasno raspoznati. Izrađena je od svjetlozelenog, gotovo bezbojnog stakla. S obzirom na oblik posude najvjerojatnije je riječ o čaši za piće, iako je u grobu pronadana kao jedini stakleni prilog, bez vrča ili boce.

27 Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 126, 127.

28 László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), 82, Taf. IX, 98.

29 Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8).

30 Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 127.

Čaša (kat. br. 6) predstavlja specifičnu varijantu stožaste čaše, s obzirom da je u svome gornjem dijelu stožasta, međutim ne sužuje se prema dnu, već širi, tako da dno čini proširena stajaća površina udubljena po sredini. Na nekropoli predstavlja jedini primjerak ovog tipa, međutim riječ je o tipičnom kasnoantičkom obliku datiranome u 4. st., s analogijama na području Panonije (Sirmij, Sopianae), te Dalmacije (Salona).

Tri su čaše, iz grobova 100 (kat. br. 10), 108 (kat. br. 11) i 113 (kat. br. 12), po obliku slične čaši kat. br. 6, ali su zdepastije. Naravno riječ je o stožastim čašama s proširenom stajaćom površinom, koja je izvučena iz tijela čaše. Analogije za takav oblik pronašla sam na području današnje Srbije³¹, te ih na temelju toga možemo datirati u 4. st. S obzirom da su dva primjerka pronađena u Sirmiju, mogli bi pretpostaviti da su upravo tamo i proizvedeni, s obzirom da su u Sirmiju pronađene staklarske peći³². Da li su i ove tri čaše sa Štrbinaca također uvoz iz Sirmija ili su domaće proizvodnje teško je reći.

Boce

Boca iz groba 29 (kat. br. 15) više je scrolikog, nego li kuglastog oblika. Naime, tipičnije su boce pravilnog kuglastog tijela, kakva je pronađena u grobu 106 (kat. br. 17), rasprostranjene na području Panonije, ali i drugim provincijama poput Galije, u 3., 4., pa i 5. st., a nešto manje nepravilnog kuglastog, stoga i ne čudi da su analogije za ovu bocu, iako malobrojne, prisutne isključivo na području Panonije. Izrađena je od svjetlozelenog stakla, a u grobu je pronađena zajedno sa staklenom čašom. Iako su u stijenama prisutni mjehurići zraka, što je dokaz nekvalitetnog stakla, posuda je ispuhana bez većih nepravilnosti. Međutim, druga je mogućnost da je ova scrolika boca zapravo neuspjeli pokušaj izrade kuglaste boca. S obzirom da su ovakve jednostavne boce izrađivane slobodnim puhanjem, postoji mogućnost da staklaru jednostavno nije uspjelo pravilno oblikovati tijelo, te je umjesto kuglastog ispalo scroliko. Međutim, slična ovoj je i boca iz groba 101 (kat. br. 16), stoga se odmah nameće pitanje da li je riječ upravo o panonskom tipu boce? Boca iz groba 29 pronađena je fragmentirana, i nije cjelovita, nego nedostaje rub, dok je boca iz groba 101 pronađena cjelovita. Teško je reći u kojoj ili kojim radionicama su boce proizvedene, ali s obzirom na nedostatak analogija u drugim provincijama, vrlo su vjerojatno panonski

31 Mira Ružić, *Rimsko staklo u Srbiji*, Centar za arheološka istraživanja, Knjiga 13, Beograd 1994., T. XXXVIII, sl. 5; Vesna Šaranović Svetek 1986., n. dj. (bilj. 12), T. III, sl. 6.

32 Petar Milošević 1975., n. dj. (bilj. 4).

proizvod. Slična ovim bocama je i ona iz groba 106 (kat. br. 17) s kuglastim tijelom. Mala je razlika između ova dva tipa (srcolike i kuglaste), samo po obliku tijela, koje je kod boce iz groba 106 kuglastijeg oblika, dok su ostali dijelovi boca gotovo isti. Njima je slična i boca iz groba 27 (kat. br. 20), kuglastog tijela, ali spljoštenijeg od tijela boce iz groba 106, a ne toliko srcolikog kao kod druge dvije boce. Vrat je također nešto duži i uži. Za kuglaste boce sa Štrbinaca, s obzirom da su se takve boce, već od 3., ali najviše u 4. st. proizvodile u većini provincija - Galiji, Germaniji, Panoniji³³, teško je reći da li su uvezene iz jedne od ovih provincija ili su proizvod južnapanonskih radionica. S druge strane, upravo zbog činjenice da je njihov oblik bio popularan, vrlo je vjerojatno da su se proizvodile i u radionicama na našem području.

Boca iz groba 49 (kat. br. 13) također je karakteristična za kasnije rimsko razdoblje, odnosno 4. st. Postoje oblici s jednom ili dvije ručke, a razlikuju se i po dekoraciji. Naš primjerak spada u skupinu boca s jednom ručkom. Izrađena je od stakla zelene boje, a u grobu je pronađena zajedno sa staklenom čašom. Na području Panonije, najviše primjeraka takvih boca pronađeno je u sjevernome dijelu³⁴, dok su na našem području pronađena tek dva primjerka. Uz ovu štrbinačku, još je jedna boca iz Osijeka, ali nepoznatog mjesta nalaza³⁵. Ovakve boce i nisu baš česti nalaz, ali su zastupljene i na Istoku i na Zapadu Carstva, međutim, osim mjesta nalaza, nikakvi centri njihove proizvodnje se ne spominju³⁶. Analogni primjerci iz *Ernesto Wolf* kolekcije koje je obradila E. M. Stern također su nepoznatog porijekla³⁷, iako navodi mogućnost njihove proizvodnje na području istočnog Mediterana. Boce su u upotrebi bile vjerojatno od kraja 3. st.³⁸, a izrađivane su puhanjem u kalup, dok su usta i ručka naknadno dodani, a ukras je izrađen urezivanjem. Dekoracija na bocama različita je, iako su motivi isti - vodoravni pojasevi odvojeni trakama i ispunjeni motivom saća, a boce su gotovo identične. S obzirom na samo dva pronađena primjerka teško je reći da li su boce proizvedene u nekoj od južnapanonskih radionica. Veća je vjerojatnost da su proizvedene u nekoj od sjevernapanonskih radionica, s obzirom da ih je na tom području pronađena znatno veća količina. To ne znači da nisu mogle biti proizvedene i u južnoj Panoniji, međutim za tu tvrdnju nema dovoljno dokaza. Veća količina pronađena ih je i na području današnje

33 Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 119, 120; László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), 137, 138.

34 László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20).

35 Mirko Bulat, Antičko staklo u Muzeju Slavonije, Arheološki vestnik XXV., 1976., Tab. VII, sl. 6.

36 Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 156, 157, 158, cat. n. 125b.

37 E. Marianne Stern, Roman, Byzantine, and Early Medieval Glass, Ernesto Wolf Collection, New York 2001., 162/cat. n. 59, 164/cat. n. 60.

38 Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 156.

Njemačke³⁹. Iako M. Klein ne govori o mjestu njihove proizvodnje vrlo je vjerojatno da su se proizvodile i u porajnskim radionicama. Stoga je treća mogućnost da su i ove boce jedan od tipova posuda koje su se u 4. st. na naše područje uvezile iz Germanije.

Boca iz groba 52 (kat. br. 14) predstavlja još jedan specifičan primjerak staklene posude na ovoj nekropoli. Analogije za ovakav tip prisutne su samo na području južne Panonije. Dva primjerka pronađena su na nekropolama Best kod Beške i Čalmi (Srijemska Mitrovica), dok je treća boca nepoznatog porijekla. Datirane su u 4. st.⁴⁰. Slična boca nalazi se i u *Ernesto Wolf* kolekciji⁴¹ i iako je nepoznatog porijekla, datirana je u 2. pol. 4. st., te je pretpostavljeno da je proizvod kelnske radionice⁴². Naime, takve su boce izrađivane u dva kalupa. Prvo su napravljena rebra puhanjem u jednodijelni narebreni kalup, nakon čega su ostala ukošena na lijevu stranu ili su doradivana savijanjem lule za puhanje⁴³. Tako izrađeno staklo zatim se stavljalo u glatki osmerokutni kalup i posuda se ispuhala do kraja. E. M. Stern navodi⁴⁴ da je takva tehnika specifična za porajnske radionice i rijetko je primjenjivana u nekoj drugoj, te da je ideja o kombinaciji tih dvaju kalupa proizašla upravo iz kelnskih radionica. S obzirom da su tri primjerka pronađena u južnoj Panoniji logično je za pretpostaviti da su tamo i izrađivane. Međutim, s obzirom na činjenicu u kojem su kontekstu pronađene (nalazi s nekropola), pitanje je u kojim radionicama? Uvijek postoji mogućnost da su se proizvodile upravo na Štrbincima, iako to za sada ne možemo dokazati. Druga je mogućnost da su boce proizvedene u Sirmiju, gdje je potvrđeno postojanje staklarskih radionica, a s obzirom na blizinu lokalitetima na kojima su pronađene to bi moglo biti vrlo vjerojatno. Međutim, ne možemo isključiti niti mogućnost da su boce proizvedene u nekoj drugoj južnopanonskoj radionici ili možda u Kelnu, što bi s obzirom na navode E. M. Stern bilo i najvjerojatnije, te su uvezene na područje južne Panonije.

Boca s ljevkastim vratom iz groba 88 (kat. br. 18) tipičan je primjerak kasnoantičke posude rasprostranjene diljem Carstva⁴⁵, koja se pojavljuje već od

39 Michael J. Klein, *Zylindrische Flaschen mit geometrischem Schliffdekor*, *Annales du 14e Congrès de l'Association International pour l'Histoire du verre*, Venezia - Milano, 1998., 168 - 171.

40 Vesna Šaranović Svetek 1986., n. dj. (bilj. 12), 20, T. VII/3.

41 E. Marianne Stern 2001., n. dj. (bilj. 37).

42 E. Marianne Stern 2001., n. dj. (bilj. 37), 184.

43 E. Marianne Stern 2001., n. dj. (bilj. 37), 201.

44 E. Marianne Stern 2001., n. dj. (bilj. 37), 144.

45 László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), 144, Taf. XXVI, 308a.; Edit B. Thomas, *Glassware*, u: A. Lengyel i G. T. B. Radan, *Archaeology of Roman Pannonia*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1980., 103, T. XXIV, grab 63/2; Karin Goethert Polaschek, *Katalog der römischen Gläser des Rheinischen Landesmuseums Trier*, *Trierer Grabungen und Forschungen IX.*, 1977., Taf. C/101b; Mira Ružić 1994., n. dj. (bilj. 31), T.

2. pol. 3. st.⁴⁶. Takve su se boce proizvodile u različitim radionicama diljem Carstva, a smatra se da su se proizvodile i u Panoniji⁴⁷. S obzirom da je za sada potvrđeno postojanje staklarskih radionica samo u sjevernoj Panoniji, gdje je i pronađena veća količina takvih boca, onda bi mogli pretpostaviti da su u tim radionicama i naši primjerci proizvedeni. Međutim, s obzirom da se u kasnoj antici na područje Panonije roba i dalje uvozila, pitanje je da li je štrbinačka boca uvoz ili je domaći panonski proizvod? U Osijeku je također pronađena jedna ovakva boca, ali nepoznatog mjesta nalaza, stoga ne možemo isključiti mogućnost da su ove boce možda proizvedene i u nekoj južnapanonskoj radionici, ali za tu pretpostavku za sada nema dokaza.

Pravokutna boca s dvije gusto narebrene ručke pronađena je u grobu 105 (kat. br. 19) i jedini je takav primjerak na nekropoli. Takve se boce pojavljuju od kraja 3. st.⁴⁸. Analogije za bocu postoje u sjevernoj Panoniji⁴⁹ i Meziji⁵⁰. U južnoj Panoniji nema analogija za ovakav tip, a L. Barkóczy navodi⁵¹ da niti u sjevernome dijelu Panonije, iako je tamo pronađeno više komada takvih boca, nema nikakvih dokaza za njihovu proizvodnju, već da bi one mogle biti proizvod galskih ili germanskih radionica. C. Isings, po kojoj bi ova boca pripadala tipu 127⁵², navodi nekropole u Galiji i Germaniji na kojima su takve boce pronađene. Stoga na temelju ovih činjenica možemo pretpostaviti da je i štrbinački primjerak proizvod neke galske ili germanske radionice, te da je uvezen na područje južne Panonije.

Vrčevi

U grobu 113 pronađena su dva vrlo slična vrča ovalnog tijela. Vrč 113a (kat. br. 22) ima šire tijelo i višu prstenastu nogu, zasebno dodanu, dok vrč 113b (kat. br. 23) ima nešto uže ovalno tijelo i kraću nogu izvučenu iz dna. Oba vrča imaju ukrašen vrat staklenim nitima iste boje kao i posuda, i oba imaju koljenastu ručku, koja je kod vrča 113b uža i izbočenija. Vrčevi u literaturi nemaju izravnih analogija. Ukrašavanje vrčeva staklenim nitima iste boje kao i posuda popularno

IV/4; Vesna Šaranović Svetek 1986., n. dj. (bilj. 12), T. IX/3; Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 124, 104b.

46 Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 124.

47 Edit B. Thomas 1980., n. dj. (bilj. 45), 382.

48 Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 157.

49 László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), 202, Taf. LVIII/ 504.

50 Mira Ružić 1994., n. dj. (bilj. 31), 16, T. VII/4.

51 László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), 202.

52 Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 157.

je već od 2. st. Ukras se je mogao nanositi samo na vrat posude, kao što je na štrbinačkim primjercima, samo na tijelo ili po cijeloj posudi. Ovalni vrčevi, u različitim varijantama, u upotrebi su bili od 2. st. do 4. st., ali nigdje nisam uspjela pronaći identične kao na Štrbincima. Djelomično sličan po obliku bio bi jedan vrč iz Mađarske⁵³, iako mu je tijelo kuglastije nego kod štrbinačkih vrčeva, i ukrašeno kanelurama, a i ručka je također različitog oblika. Međutim, ovaj vrč kao i štrbinački, ima vrat ukrašen staklenim nitima, a usta i stajaća površina su vrlo slični. Možda najbližnja analogija za vrčeve je primjerak iz muzeja Hermitage, gotovo identičnog oblika kao i štrbinački, samo što nema ukras staklenih niti na vratu, ali ima stakleni prsten. Vrč je datiran u 2. pol. 3. st., a porijeklom je s istočnog Mediterana⁵⁴. Nedostatak izravnih analogija, a sličnost s mađarskim primjerkom automatski nameće mišljenje o panonskom porijeklu tih vrčeva. Međutim, izravnih analogija nema niti na našem prostoru, niti u sjevernoj Panoniji, stoga je teško pretpostaviti u kojim bi radionicama vrčevi bili izrađeni. S obzirom da su vrčevi kvalitetnije izrade od velike većine posuda s ove nekropole, po mome mišljenju slične kvalitete kao i vrč iz Hermitagea, možemo pretpostaviti da bi kao i vrč iz Hermitagea i štrbinački vrčevi mogli biti uvoz iz istočno mediteranskih radionica. Uvoz staklene robe iz istočnomediteranskih radionica u Panoniju gotovo je nezamjetan, za razliku od prostora istočne Jadranske obale gdje je bio zastupljen u velikoj mjeri, stoga bi mogli pretpostaviti da je vrč na Štrbince dospio iz Dalmacije. Provincije Dalmacija i Panonija bile su povezane cestom Salona - Servicij, koja se priključivala na uzdužni pravac dolinom Save (protezanje i prelazak preko rijeke nisu točno utvrđeni), te negdje na položaju Marsonije, od uzdužne prometnice dolinom Save, priključak se odvajao prema gore navedenom sjevernijem pravcu Emona - Siscija - Sirmijum⁵⁵. B. Migotti navodi⁵⁶ da među mnogim rimskim nalazima na Štrbincima ima nekoliko predmeta (novac, ulomak staklenog privjeska s prikazom Minerve, staklena perla s prikazom severskog vladara, narukvice od crnog stakla) koji upućuju na odvijanje trgovine tom cestom. Moja je pretpostavka da su se tom istom cestom mogle dopremiti i staklene posude.

Vrč iz groba 103 (kat. br. 28) ima tijelo ovalnog oblika ukrašeno širim kanelurama. Ukras kanelura na vrčevima karakterističan je za kasnije rimsko razdoblje 3., 4. pa i 5. st., s time da je najrašireniji tokom 4. st. Takvi su vrčevi karakteristični za prostor Britanije, Germanije, Norika, Mezije i Panonije. Ukras

53 László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), 198, Taf. LV, 496a.

54 Nina Kunina, *Ancient glass in the Hermitage collection*, The State Hermitage, St. Petersburg 1997., 222.

55 Branka Migotti, *Prilog poznavanju putova trgovine između Dalmacije i Panonije*, *Opuscula archaeologica* 23-24, Zagreb 1999/2000., 196.

56 Branka Migotti, 1999./2000., n. dj. (bilj. 55), 196-199.

je izrađivan puhanjem tijela vrča u narebreni kalup, nakon čega su se rebra izrađivala savijanjem lule za puhanje⁵⁷, a posuda je zatim u cijelosti ispuhana u drugom kalupu. Vrat je kratak, na donjem dijelu ukrašen prstenom u istoj boji kao i posuda. Ukrašavanje vrata prstenovima karakteristično je za 4. st.⁵⁸. Usta su široka, savijena prema unutra i tvore cijevasti rub. Ispod ustiju još je jedan prsten s motivom kapljica. Ukrašavanje posuda kapljicama karakteristično je za kasnorimsko razdoblje. Takav motiv pojavljuje se i na vrču iz Vinkovaca, također ispod ustiju⁵⁹. Isti takav ukras pojavljuje se i na vrču koji se nalazi u muzeju u Corningu⁶⁰, ali na dnu posude, odnosno kapljice su smještene uokolo po rubu dna. Ukras kapljica na dnu, pojavljuje se i na vrču s nekropole Straubing u Njemačkoj⁶¹. Ručka štrbinačkog vrča je koljenasta i narebrena. Dno je visoko prstenasto, izvučeno iz dna. Vrč je pronađen cjelovit. U literaturi za njega nema izravnih analogija, međutim na temelju različitih elemenata kojima je ukrašen, a koji su karakteristični za kasnije rimsko razdoblje možemo ga datirati u 4. st. do 1. pol. 5. st.

Na nekropoli (grob 48 - kat. br. 26) je pronađen još jedan vrč ovalnog tijela ukrašenog kanelurama. Ispod ustiju nalazi se stakleni prsten iste boje kao i posuda. Dno je visoko prstenasto nepravilno oblikovano. U literaturi nema izravnih analogija. Ovakvi oblici vrčeva, ali bez kanelura prisutni su u 4. st. u Germaniji (Trier)⁶², te jedan sličan tip vrča, ali sa širom nogom i u Panoniji, datiran u 2. pol. 4. st.⁶³. S obzirom da nema direktnih analogija, kao i vrč iz groba 103, ali i vinkovački primjerak⁶⁴ mogli bismo pretpostaviti da je riječ o oblicima posuda proizvedenih u nekoj južnopanonskoj radionici.

Sličan ovome je i vrč iz groba 15 (kat. br. 24), također ovalnog oblika s ukrasom kanelura. Nije toliko masivan kao kat. br. 26, nego je elegantniji, s obzirom da je staklo tanje, te je pravilnije oblikovan, za razliku od kat. br. 26, koji je loše izrađen. Stajaća površina je kratka, prstenasta. Usta su kružna s cjevastim

57 Irena Lazar 2003., n. dj. (bilj. 4), 134.

58 E. Marianne Stern 2001., n. dj. (bilj. 37), 185, 201, 205; David Whitehouse, Roman Glass in the Corning Museum of Glass, vol. 2, Corning, New York 2001., 179, 180, 181.

59 Marko Dizdar, Ivana Iskra Janošić, Maja Krznarić Škrivanko, Vinkovci u svijetu arheologije, katalog izložbe, Gradski Muzej Vinkovci 1997., 127.

60 David Whitehouse, Roman Glass in the Corning Museum of Glass, vol. 3, Corning, New York 2003., 169, cat. n. 1188.

61 Johannes Prammer, Stephan Möslein, The Necropolis of Straubing (Germany), u: Rome and the Barbarians, 2008., 226, 227, sl. C.

62 Karin Goethert Polaschek 1977., n. dj. (bilj. 45), Taf. 70/1304; 1985: 53, br. 5.

63 Judit Topál, Roman Cemeteries of Aquincum, Pannonia. The Western Cemetery, Bécsy Road II., Budapest 2003., 30-31, 158, Pl. 32, G 3/3; László Barkóczi 1988., n. dj. (bilj. 20), Taf. XLVIII/472.

64 Marko Dizdar, Ivana Iskra Janošić, Maja Krznarić Škrivanko 1999., n. dj. (bilj. 59), 127.

rubom. Najbliža analogija za ovaj vrč potječe s nekropole Best kod Beške, a riječ je o vrlo sličnom vrču datiranome u 4. st.⁶⁵.

Vrču iz groba 48 sličan je i vrč iz groba 60 (kat. br. 27), koji nema kanelura na trbuha, ali je sam oblik posude isti, stoga bi njemu odgovarali analogni primjerci iz Germanije⁶⁶ i sjeverne Panonije⁶⁷. Tijelo je ovalnog oblika, vrat je dugačak i prelazi u ljevkasta usta, dno je prstenasto, a ručka trakasta. Na temelju analogija sa sličnim primjercima možemo ga datirati u 4. st. Vjerojatno identičan ovome vrču je i onaj iz groba 23 (kat. br. 21), iako je zbog činjenice što nije cjelovit teško sa sigurnošću tvrditi. Međutim, vrčevi imaju identične stajace površine i oblikovana usta. Da li su im tijela bila identična ili ponešto različita teško je reći, s obzirom da kod vrča iz groba 23 nedostaje upravo dio u kojemu vrat prelazi u tijelo. Međutim, po donjem dijelu vrča čini se da su jednaki.

Vrč iz groba 34 (kat. br. 25) vrlo je zanimljiv primjerak. U literaturi nema izravnih analogija, međutim po obliku više odgovara sličnim vrčevima koji su u upotrebi bili u 1. i početkom 2. st., nego kasnoantičkim vrčevima⁶⁸. Pripada tipu Isings 55a⁶⁹. Ovakvi konični vrčevi naročito su bili karakteristični u 1. st., najviše na području Italije, Galije i Germanije⁷⁰, a postoje različite varijante s obzirom na omjer tijela i vrata. U kasnoantičkim posudama u literaturi za ovaj vrč analogija nema. Eventualno bi djelomičnom analogijom mogli smatrati vrč iz Beške, datiran u 1. pol. 4. st., s analogijom u Kelnu⁷¹, međutim oni se razlikuju u velikom broju elemenata. Teško je reći kako je ranocarski vrč dospio u kasnoantički grob. Teško je pretpostaviti da se uspio sačuvati nekoliko stoljeća. Veća vjerojatnost bi bila, ponajviše zbog same kvalitete izrade, da je ipak riječ o kasnorimskoj posudi rađenoj po uzoru na posude istog tipa, ali iz ranijeg razdoblja.

65 Mirjana Marijanski Manojlović, Rimska nekropola kod Beške u Sremu, Monografije VIII, Novi Sad 1987., 59, 139, G83/4.

66 Karin Goethert Polaschek 1977., n. dj. (bilj. 45), Taf. 70/1304; Karin Goethert Polaschek, Römische Gläser in Rheinischen Landesmuseum Trier, Trier 1985., 53, br. 5.

67 Judit Topál 2003., n. dj. (bilj. 63), 30-31, 158, Pl. 32, G 3/3; László Barkóczi 1988., n. dj. (bilj. 20), Taf. XLVIII/472.

68 Irena Lazar 2003., n. dj. (bilj. 4), 126, 127, sl. 37/5.1.1.

69 Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 72, 73.

70 Maria Carina Calvi, I Vetri Romani del Museo di Aquileia, Aquileia 1968., 60, 62, T. B, sl.8/cat. n. 153.

71 Vesna Šaranović Svetek 1986., n. dj. (bilj. 12), 20, T. VI/4.

Zaključak

U radu je obrađeno dvadeset i osam staklenih posuda pronađenih na štrbinačkoj nekropoli. Riječ je o uobičajenim stolnim posudama za svakodnevnu upotrebu - čašama, bocama i vrčevima. Stožastih čaša je najviše, što i ne čudi, s obzirom da su one općenito najzastupljeniji oblik posuda na kasnoantičkim panonskim nekropolama. Za njih se smatra da su najvjerojatnije služile i kao čaše i kao svjetiljke, stoga ih ne možemo svrstati isključivo u skupinu stolnih posuda, nego i u skupinu svjetiljki. Čaše kat. br. 1, 2 i 3 takozvanog su kornet oblika, odnosno sa zaobljenim dnom bez stajaće površine. Za takav oblik stožastih čaša se smatra da su najvjerojatnije služile kao svjetiljke. Iako su sve tri čaše u načelu istog tipa, ipak se međusobno razlikuju. Čaše kat. br. 1 i 3, s obzirom na lošiju kvalitetu izrade, kao i kvalitetu samog stakla, su najvjerojatnije proizvedene u panonskim radionicama, dok je čaša kat. br. 2 kvalitetnije izrade, te je najvjerojatnije uvezena na naše područje. Čaše kat. br. 7 i 8 najvjerojatnije su istog oblika, sa zaobljenim dnom, ali i malom stajaćom površinom, međutim, s obzirom da su polomljene, a nisu restaurirane teško je sa sigurnošću reći. Na nekropoli su pronađene i dvije gotovo identične čaše od stakla tamnozeleno boje (kat. br. 4 i 5), za koje s obzirom da nemaju analogija u drugim provincijama, osim u Panoniji i to djelomičnu, možemo pretpostaviti da su domaći proizvod, moguće i štrbinački. Čaša (kat. br. 9) predstavlja još jednu varijantu kasnoantičke stožaste čaše pronađene na nekropoli, s gotovo u potpunosti ravnim dnom. Po obliku odgovara tipu 106b1 po Isings⁷². Čaša (kat. br. 6) predstavlja specifičnu varijantu stožaste čaše, s obzirom da ima dno koje se širi, a ne sužuje. Njoj su slične i čaše iz grobova 100 (kat. br. 10), 108 (kat. br. 11) i 113 (kat. br. 12), ali su zdepastijeg oblika. Sve čaše, osim kat. br. 2, loše su kvalitete izrade, od relativno mutnog stakla, nepravilno oblikovane, s vidljivim mjehurićima zraka i vertikalnim linijama na stijenkama. Svi navedeni elementi idu u prilog panonskoj proizvodnji. Da li su posude izrađene u sjevernopanonskim ili južnopanonskim radionicama, ili možda čak i na Štrbincima, za sada je nemoguće sa sigurnošću utvrditi. U kasnoj antici te su se čaše izrađivale u svim radionicama diljem Carstva, stoga analogija ima posvuda. Na temelju njih štrbinačke čaše možemo datirati u 4. i 1. pol. 5. st. Moja je pretpostavka da su proizvod južnopanonskih radionica, ali s obzirom na činjenicu da južnopanonske radionice (na području sjeverne Hrvatske) još uvijek nisu arheološki dokazane za sada tu pretpostavku ne možemo potkrijepiti drugim dokazima, osim gore navedenih.

72 Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 127.

Od boca pronađenih na nekropoli najviše ih je kuglastog oblika. Boca kat. br. 17 pravilnog je kuglastog oblika, kao i boca kat. br. 18, koja ima ljevkašti vrat i tipičan je primjerak kasnoantičke posude rasprostranjene diljem Carstva. Boca kat. br. 20 također je kuglasta, ali ima nešto šire i spljoštenije tijelo. Tijela boce kat. br. 15 i 16 više su srcolikog, nego li kuglastog oblika, s malobrojnim analogijama. Za kuglaste boce sa Štrbinaca, s obzirom da su se u 4. st. proizvodile u većini provincija - Galiji, Germaniji, Panoniji, teško je reći da li su uveze ne iz jedne od tih provincija ili su proizvod južnapanonskih radionica. S druge strane, upravo zbog činjenice da je njihov oblik bio popularan, vrlo je vjerojatno da su se proizvodile i u radionicama na našem području. Boca s jednom ručkom, iz groba 49 (kat. br. 13), ukrašena je vodoravnim pojasevima koji su odvojeni trakama i ispunjeni motivom saća. Na području južne Panonije, osim ove sa Štrbinaca, još je samo jedna ovakva boca za sada poznata iz Osijeka, međutim nepoznatog je mjesta nalaza. S obzirom na samo dva primjerka teško je reći da li su se one proizvodile na ovim prostorima. Veća količina takvih boca pronađena je u sjevernoj Panoniji, te Germaniji, stoga je velika vjerojatnost da su naši primjerci uvezeni iz jedne od ovih dviju provincija. Boca iz groba 52 (kat. br. 14) ima analogije gotovo isključivo na području južne Panonije, osim jednog primjerka iz *Ernesto Wolf* kolekcije. Sve su boce datirane u 4. st. i izrađene su u dvostrukom kalupu. E. M. Stern navodi⁷³ da je takva tehnika specifična za porajnske radionice i rijetko je primjenjivana u nekoj drugoj, te da je ideja o kombinaciji tih dvaju kalupa proizašla upravo iz kelnskih radionica. Stoga je pretpostavka i za južnapanonske boce da su vrlo vjerojatno uveze ne iz porajnskih radionica, ali s obzirom da ih je nekoliko pronađeno na području južne Panonije postoji mogućnost da su se tu i proizvodile. Pravokutne boce s dvije gusto narebrene ručke kakva je i kat. br. 19 pojavljuju se već od kraja 3. st. U južnoj Panoniji nema analogija za ovakav tip, a L. Barkóczy navodi⁷⁴ da niti u sjevernome dijelu Panonije nema nikakvih dokaza za njihovu proizvodnju, već da bi one mogle biti proizvod galskih ili germanskih radionica.

U grobu 113 pronađena su dva gotovo ista vrča, s ukrasom staklenih niti na vratu. Sitne razlike primjećuju se kod oblikovanja ručke, stajaće površine, te oblika tijela. Očito je da su vrčevi proizvedeni u istoj radionici, ali s obzirom na nedostatak izravnih analogija teško je reći u kojoj. Najbliža analogija za vrč nalazi se u Muzeju Hermitage i istočnomediteranskog je porijekla. S obzirom da su štrbinrački primjerci i po samoj kvaliteti izrade slični vrču iz Hermitagea, moguće da su i oni uvoz iz radionica istočnog Mediterana. Vrčevi iz groba 103, 48

73 E. Marianne Stern 2001., n. dj. (bilj. 37), 144.

74 László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), 202.

i 15 imaju tijela ukrašana kanelurama. Vrč iz groba 103 nema izravnih analogija u literaturi, međutim na temelju elemenata kojima je ukrašen - kanelure, stakleni prsten na vratu, kapljice ispod ustiju, možemo ga datirati u 4. do 1. pol. 5. st. Vrčevi iz groba 48 i 15 su slični, samo što je vrč iz groba 48 masivniji, s obzirom da je izrađen od debljeg stakla. Najvjerojatnije identičan vrču iz groba 48, samo bez kanelura na tijelu, jest i onaj iz groba 60, ali je polomljen pa je teško to sa sigurnošću tvrditi, ali najvjerojatnije jest tako. Na temelju analogija sa sličnim primjercima iz drugih provincija sve vrčeve možemo datirati u 4. st. Jedini vrč koji se izdvaja iz skupine kasnoantičkih jest onaj iz groba 34, koji po obliku više odgovara vrčevima koji su u upotrebi bili u 1. i početkom 2. st., nego kasnoantičkim vrčevima⁷⁵. U literaturi za njega nema izravnih analogija. Teško je reći kako je ranocarski vrč dospio u kasnoantički grob, međutim moja je pretpostavka da je ipak riječ o kasnorimskoj posudi rađenoj po uzoru na posude istog tipa iz ranijeg razdoblja.

Ono što na temelju detaljne obrade ovdje navedenih staklenih posuda možemo zaključiti, jest to da je velika vjerojatnost da je većina posuda, osim nekoliko iznimaka, poput čaše kat. br. 2, vrčeva iz groba 113, kao i vrča iz groba 34, proizvedena u južnopanonskim staklarskim radionicama u razdoblju, moguće već 3., ali zasigurno 4. ili 1. polovici 5. st. Ta pretpostavka prvenstveno proizlazi iz loše kvalitete izrade, odnosno asimetričnosti posuda, mjehurića i linija vidljivih u stijenkama posuda nastalih zbog loše kvalitete stakla, ali i na temelju nedostatka izravnih analogija za većinu štrbinačkih posuda, kako u Panoniji, tako i drugim provincijama. Međutim, za sada još uvijek ne možemo sa sigurnošću tvrditi da su ove posude zaista proizvod južnopanonskih radionica smještenih na području današnje sjeverne Hrvatske, s obzirom da te radionice još uvijek nisu arheološki dokazane. U Sisku⁷⁶ i Vinkovcima⁷⁷ pronađene su dvije peći za koje su istraživači pretpostavili da su staklarske, iako po mome mišljenju nema dovoljno arheoloških dokaza koji bi te pretpostavke potkrijepili. Činjenica jest da je staklarska proizvodnja i u ovome dijelu provincije Panonije bila aktivna tokom 4. st., iako vjerojatno i ranije, međutim, arheološki dokazi nedostaju, i dok se ne pronađu nećemo moći dokazati postojanje takvih radionica. Stoga pretpostavka da je većina štrbinačkih posuda proizvedena u južnopanonskim radionicama, neke moguće i u štrbinačkoj, zbog nedostatka arheoloških dokaza za sada i dalje

75 Irena Lazar 2003., n. dj. (bilj. 4), 126, 127, sl. 37/5.1.1.

76 Tanja Lolić, Irena Petrinec, Lokalitet privatni poslovni prostor Autoposavina, vlasnika D. Vujića, u: Zdenko Burkowsky, Pregled zaštitnih arheoloških istraživanja 1990.-2000., Gradski Muzej Sisak, 2000., 42.

77 Hrvoje Vulić, Vinkovci - Ulica bana Josipa Jelačića 11, u: Hrvatski Arheološki Godišnjak, br. 5/2008., Zagreb 2009., 100.

ostaje samo pretpostavka. Posude koje nisu proizvedne u južnopanonskim radionicama najvjerojatnije su proizvod sjevernopanonskih ili porajnskih radionica, jer iako je na području južne Panonije u razdoblju kasne antike staklarska proizvodnja zasigurno bila aktivna, posude su se i dalje uvozile, i to najviše iz ovih dviju provincija.

KATALOG⁷⁸

1. STOŽASTA ČAŠA

Inventarni broj

ŠTR 1211/4628

Mjesto nalaza

Štrbinci 1999., grob 25

Boja

Žuto-zelena

Mjere

Vis. donjeg dijela tijela 7 cm, vis. gornjeg dijela 5,8 cm, pr. ust. 7,2 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Tijelo stožastog oblika, usta su ravna sa zadebljanim rubom, dno je zaobljeno. Stijenke su neukrašene. Čaša je polomljena, samo djelomično rekonstruirana.

Datacija

4. st.

Literatura

Nije objavljeno

Analogije

David Whitehouse 1997., n. dj. (bilj. 10), 192, cat. n. 337; Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 130, 131, tip d; László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), Taf. X, 108; Vesna Šaranović Svetek 1986., n. dj. (bilj. 12), T. IV, sl. 4; Ferenc Fülepi, Sopiane, The history of Pécs during the Roman era and the problem of the

78 Kataloške jedinice sastavljene su od sljedećih elemenata: 1. Inventarni broj, 2. Mjesto nalaza, 3. Boja, 4. Mjere, 5. Tehnika izrade, 6. Opis, 7. Datacija, 8. Literatura, 9. Analogije; Kratice: vis. = visina, pr. ust. = promjer ustiju, pr. dna = promjer dna

continuity of the late Roman population, Akadémiai Kiadó, Budapest 1984., 194, IIIi; Véronique Arveiller Dulong, Marie-Dominique Nenna, Les Verres Antiques du Musée du Louvre, Paris 2005., Pl. 115/1279

2. STOŽASTA ČAŠA

Inventarni broj

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2001., grob 33

Boja

Maslinasto zelena

Mjere

Vis. 16,2 cm, pr. ust. 11,5 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje, ukras izrađen urezivanjem

Opis

Tijelo stožastog oblika, usta su ravna sa zadebljanim rubom, dno je zaobljeno. Stijenke su ukrašene sa dvije plitke horizontalne linije otprilike po sredini tijela. Čaša je fragmentirana, ali u cijelosti rekonstruirana.

Datacija

4. - poč. 5. st.

Literatura

Branka Migotti 2004., n. dj. (bilj. 2), 159, 222

Analogije

Ivo Fadić, Invenzione, produzione e tecniche antiche di lavorazione del vetro, u: trasparenze imperiali. Vetri romani dalla Croazia, Milano-Roma 1997., 202, sl. 211; Irena Lazar 2003., n. dj. (bilj. 4), 199, sl. 52 - 9.1.2.; Vesna Šaranović Svetek 1986., n. dj. (bilj. 12), T. IV, sl. 2; Zorka Šubic, Tipološki in kronološki pregled Rimskog stekla v Poetovion, Arheološki vestnik XXV., 1976., 61, T. VII/58

3. STOŽASTA ČAŠA

Inventarni broj

ŠTR 1214

Mjesto nalaza

Štrbinci 2001., grob 34

Boja

Žuto-zelena

Mjere

Vis. 12,8 cm, pr. ust. 8,6 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Tijelo stožastog oblika, usta su ravna sa zadebljanim rubom, dno je zaobljeno. Stijenke su neukrašene. Čaša je polomljena, samo djelomično rekonstruirana, odnosno samo je jedna polovica čaše sačuvana.

Datacija

4. - poč. 5. st.

Literatura

Branka Migotti 2004., n. dj. (bilj. 2), 159, 223

Analogije

Vesna Šaranović Svetek 1986., n. dj. (bilj. 12), T. IV, sl. 4; Irena Lazar 2003., n. dj. (bilj. 4), 198, sl. 52 - 9.1.1.; Mira Ružić 1994., n. dj. (bilj. 31), T. XXXIX, sl. 2, 3

4. STOŽASTA ČAŠA**Inventarni broj**

ŠTR 1219

Mjesto nalaza

Štrbinci 2001., grob 48

Boja

Tamnozelena

Mjere

Vis. 11,6 cm, pr. ust. 7,2 - 7,5 cm, pr. dna 4 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Tijelo stožastog oblika, usta su ravna sa zadebljanim rubom, dno je ravno. Čaša je pronađena polomljena, ali je rekonstruirana gotovo u cijelosti.

Datacija

2. pol. 4. st.

Literatura

Branka Migotti 2004., n. dj. (bilj. 2), 173, 237

Analogije

László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), 82, Taf. IX, 98

5. STOŽASTA ČAŠA**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2002.-2003., grob 51

Boja

Tamnozelena

Mjere

Vis. 11,2 cm, pr. ust. 7,5 cm, pr. dna 4,3 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Tijelo stožastog oblika, usta su ravna sa zadebljanim rubom, dno je ravno. Čaša je pronađena polomljena, ali je rekonstruirana u cijelosti.

Datacija

2 pol. 4. st

Literatura

Branka Migotti 2007., n. dj. (bilj. 2), 164, 196

Analogije

László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), 82, Taf. IX, sl. 98; Branka Migotti 2004., n. dj. (bilj. 2), 173, 237, T. XVIII, sl. 1.

6. STOŽASTA ČAŠA**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2001., grob 49

Boja

Svjetlozelena

Mjere

Pr. ust. 8 cm, pr. dna 4,3 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Tijelo stožastog oblika, usta su ravna sa zadebljanim rubom, dno je udubljeno po sredini. Čaša je polomljena, a s obzirom da svi dijelovi nisu sačuvani, konzervacija nije moguća. Sačuvani su dno, te dijelovi ruba čaše iz kojih se može raspoznati oblik.

Datacija

4. st.

Literatura

Branka Migotti 2004., n. dj. (bilj. 2), 174, 238

Analogije

Vesna Šaranović Svetek 1986., n. dj. (bilj. 12), 15, T. III, sl. 6; Mira Ružić 1994., n. dj. (bilj. 31), 51, T. XXXVIII, sl. 9; Ämilian Kloiber, Die Gräberfelder von Lauriacum das Espelmayrfeld, Institut für Landeskunde von Oberösterreich, Linz 1962., 57, T. XVIII, grab 45/2; Ivo Fadić 1997., n. dj. (kat. br. 2), 198, br. 200

7. STOŽASTA ČAŠA**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2002.-2003., nalaz izvan groba

Boja

Svjetložuto-zelena

Mjere

Vis. 13 cm, pr. ust. 7,1 cm, pr. dna 2,3 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Tijelo stožastog oblika, usta su ravna sa zadebljanim rubom, dno je zaobljeno. Stijenke nisu ukrašene.

Datacija

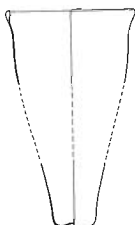
4. - 6. st.

Literatura

Branka Migotti 2007., n. dj. (bilj. 2), 171, 208

Analogije

Irena Lazar 2003., n. dj. (bilj. 4), 198, sl. 52 - 9.1.1.; Vesna Šaranović Svetek 1986., n. dj. (bilj. 12), T. IV, sl. 4; Mira Ružić 1994., n. dj. (bilj. 31), T. XXXIX, sl. 2, 3; Branka Migotti 2007., n. dj. (bilj. 2), 167, T. VIII/4; Zorka Šubic 1957., n. dj. (kat. br. 2), T. VII/53

8. STOŽASTA ČAŠA**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 1999., grob 20

Boja

Svjetlozelena

Mjere

Pr. ust. 7,9 cm, pr. dna 2,2 - 2,4 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Tijelo stožastog oblika, usta su ravna sa zadebljanim rubom. Dno je ravno. Stijenke nisu ukrašene. Čaša je polomljena, nije restaurirana.

Datacija

2. pol. 4. - 1. pol. 5. st.

Literatura

Branka Migotti 2001., n. dj. (bilj. 2), 115

Analogije

László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), 82, Taf. IX., sl. 103

9. STOŽASTA ČAŠA**Inventarni broj**

ŠTR 1215

Mjesto nalaza

Štrbinci 2001., grob 35

Boja

Svjetlozelena

Mjere

Pr. ust. 7,2 cm, pr. dna 2,5 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Tijelo stožastog oblika, usta su ravna sa zadebljanim rubom, dno je ravno. Stijenke nisu ukrašene. Čaša je polomljena, rekonstrukcija nije moguća.

Datacija

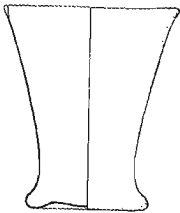
4. - poč. 5. st.

Literatura

Branka Migotti 2004., n. dj. (bilj. 2), 160

Analogije

Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 127, 106b1; Karin Goethert Polaschek 1977., n. dj. (bilj. 45), Taf. 42, 292; Ferenc Fülep 1984., n. dj. (kat. br. 1), 194, IIIf

10. STOŽASTA ČAŠA**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2007., grob 100

Boja

Svjetlozeleno - žuta

Mjere

Vis. 8,7 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Tijelo stožastog oblika, usta su ravna sa zadebljanim rubom, proširena stajaća površina s blago udubljenim dnom. Čaša je restaurirana.

Datacija

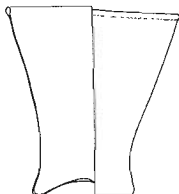
2. pol. 4. - 1. pol. 5. st.

Literatura

Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 139, T. XXV/3

Analogije

Mira Ružić 1994., n. dj. (bilj. 31), T. XXXVIII, sl. 5; Vesna Šaranović Svetek 1986., n. dj. (bilj. 12), T. III, sl. 6; Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 150, T. XXXV/5; Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 146, T. XXXII/3

11. STOŽASTA ČAŠA**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2007., grob 108

Boja

Svjetlozeleno

Mjere

Vis. 9 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Tijelo stožastog oblika, usta su ravna sa zadebljanim rubom, proširena stajaća površina s udubljenim dnom. Čaša je cjelovita.

Datacija

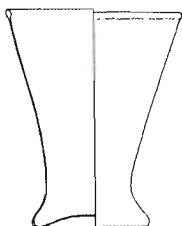
2. pol. 4. - 1. pol. 5. st.

Literatura

Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 146, T. XXXII/3

Analogije

Mira Ružić 1994., n. dj. (bilj. 31), T. XXXVIII, sl. 5; Vesna Šaranović Svetek 1986., n. dj. (bilj. 12), T. III, sl. 6; Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 150, T. XXXV/5; Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 139, T. XXV/3

12. STOŽASTA ČAŠA**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2007., grob 113

Boja

Svjetlozelena

Mjere

Vis. 9, 9 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Tijelo stožastog oblika, usta su ravna sa zadebljanim rubom, proširena stajaća površina s udubljenim dnom. Čaša je cjelovita.

Datacija

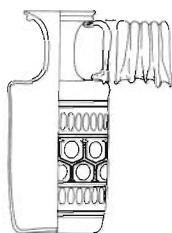
2. pol. 4. - 1. pol. 5. st.

Literatura

Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 150, T. XXXV/5

Analogije

Mira Ružić 1994., n. dj. (bilj. 31), T. XXXVIII, sl. 5; Vesna Šaranović Svetek 1986., n. dj. (bilj. 12), T. III, sl. 6; Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 139, T. XXV/3; Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 146, T. XXXII/3

13. BOCA S RUČKOM**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2001., grob 49

Boja

Zelena

Mjere

Vis. 24,6 cm, pr. ust. 7,5 - 7,8 cm, pr. dna 8,5 cm

Tehnika izrade

Puhanje u kalupu, ukras izrađen brušenjem

Opis

Tijelo cilindričnog oblika, usta su ljevkasta s cjevastim rubom, ispod kojeg se nalazi jedan deblji stakleni prsten iste boje kao i boca. Dno je polomljeno, najvjerojatnije je bilo kružnog oblika. Ručka koja spaja trbuh i traku ispod ruba široka je i rebrasta. Stijenke su ukrašene sa četiri vodoravne trake, koje čine tri pojasa unutar kojih su motivi ovalnih i kružnih udubljenja. Takav ukras izrađen je pomoću tehnike brušenja. Vrč je polomljen, djelomično restauriran i rekonstruiran.

Datacija

2. pol. 4. st.

Literatura

Branka Migotti 2004., n. dj. (bilj. 2), 173, 174, 238

Analogije

Vesna Šaranović Svetek 1986., n. dj. (bilj. 12), T. IX., sl. 1; Judit Topál 2003., n. dj. (bilj. 63), Pl. 56, 24/1, 2; László Barkóczy 1986., n. dj. (bilj. 20), Taf. LVII, 503; Mirko Bulat 1957., n. dj. (bilj. 35), Tab. VII, sl. 6; E. Marianne Stern 2001., n. dj. (bilj. 37), 162/cat. n. 59, 164/cat. n. 60

14. BOCA S RUČKOM**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2001., grob 52

Boja

Svjetlozelena

Mjere

Vis. tijela vrča 13 cm, vis. vrata 5,7 cm, pr. vrata 3,3 cm, pr. dna 9,5x8,5 cm

Tehnika izrade

Puhanje u dvostrukom kalupu

Opis

Tijelo šestorokutnog oblika, usta i rub nisu sačuvani, dno je šestorokutno, blago udubljeno. Položaj rebraste ručke ostaje nepoznat (pretpostavljeno je da je bila smještena na vratu vrča). Tijelo je ukrašeno gusto raspoređenim uskim kanelurama. Vrč je polomljen, djelomično restauriran.

Datacija

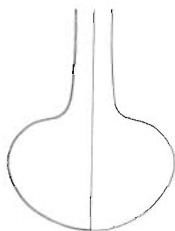
4. st.

Literatura

Branka Migotti 2004., n. dj. (bilj. 2), 175, 240

Analogije

Mira Ružić 1994., n. dj. (bilj. 31), T. VIII, sl. 4; Vesna Šaranović Svetek 1984., n. dj. (bilj. 12), T. VII/3; E. Marianne Stern 2001., n. dj. (bilj. 37), 184, cat. n. 77

15. KUGLASTA BOCA**Inventarni broj**

ŠTR 200

Mjesto nalaza

Štrbinci 1999., grob 29

Boja

Svjetloplavo-zelena

Mjere

Vis. 16,3 cm, pr. vrata 2,7 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Tijelo nepravilnog kuglastog oblika, usta i rub nedostaju, dno je zaobljeno, sa stajaćom površinom. Boca je polomljena, ali je konzervirana gotovo u cijelosti.

Datacija

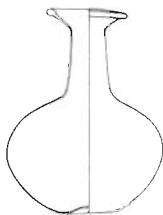
4. st.

Literatura

Branka Migotti 2001., n. dj. (bilj. 2), 120, 200

Analogije

Približne analogije: Mira Ružić 1994., n. dj. (bilj. 31), T. V, sl. 4; László Barkóczi 1988., n. dj. (bilj. 20), Taf. XXIV, sl. 294; Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 140, 210, G. 101/2

16. KUGLASTA BOCA**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2007., grob 101

Boja

Svjetlozelena

Mjere

Vis. 13, 6 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Tijelo je kuglastog oblika, usta su široka, ljevkasta, s cjevastim rubom, dno je gotovo nezatno udubljeno. Boca je cjelovita.

Datacija

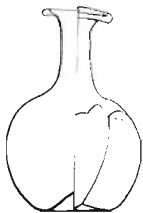
2. pol. 3. - poč. 5. st.

Literatura

Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 140, T. XXVI/4

Analogije

Mira Ružić 1994., n. dj. (bilj. 31), T. V/4; Vesna Šaranović Svetek 1986., n. dj. (bilj. 12), 23, T. X/3

17. KUGLASTA BOCA**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2007., grob 106

Boja

Zelena

Mjere

Vis. 16, 3 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Tijelo je kuglastog oblika, usta su široka, savijena prema unutra tako da tvore cjevasti rub, dno je blago udubljeno po sredini. Boca nije restaurirana.

Datacija

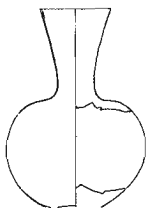
4. st.

Literatura

Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 145 - 146, T. XXXI/7

Analogije

Mira Ružić 1994., n. dj. (bilj. 31), 14, T. V/1

18. KUGLASTA BOCA**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2007., grob 88

Boja

Svjetlozelena

Mjere

Vis. 16, 3 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Tijelo je kuglastog oblika, usta su široka s ravno odrezanim rubom, dno je gotovo neznatno udubljeno po sredini. Vrat je ljevkast. Boca je djelomično restaurirana.

Datacija

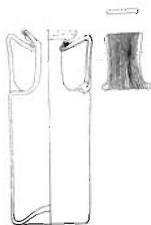
4. st.

Literatura

Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 134, T. XX/3

Analogije

László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), 144, Taf. XXVI, 308a.; Edit B. Thomas 1980., n. dj. (bilj. 45), 103, T. XXIV, grab 63/2; Karin Goethert Polaschek 1977., n. dj. (bilj. 45), Taf. C/101b; Mira Ružić 1994., n. dj. (bilj. 31), T. IV/4; Vesna Šaranović Svetek 1986., n. dj. (bilj. 12), T. IX/3; Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 124, 104b

19. BOCA S DVIJE RUČKE**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2007., grob 105

Boja

Zelena

Mjere

Vis. 17, 6 cm

Tehnika izrade

Puhanje u kalupu

Opis

Tijelo četverokutnog oblika, usta su ljevkasta, savijena prema van tako da tvore cjevasti rub, dno je udubljeno po sredini. Ispod ruba nalazi se stakleni prsten iste boje kao i boca. Dvije gusto narebrene ručke spajaju ramena i vrat.

Datacija

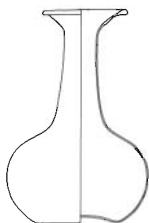
4. st.

Literatura

Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 144, T. XXX/5

Analogije

Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 157; László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), 202, Taf. LVIII/ 504; Mira Ružić 1994., n. dj. (bilj. 31), 16, T. VII/4

20. KUGLASTA BOCA**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 1999., grob 27

Boja

Svjetlozelena

Mjere

Vis. 13,5 cm, pr. ust. 5 cm, pr. dna 5,2 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Tijelo nepravilnog kuglastog oblika, spljošteno, usta su široka, ljevkasta, savijena prema van tako da tvore cjevasti rub. Dno je blago udubljeno po sredini.

Datacija

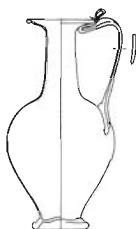
4. st.

Literatura

Branka Migotti 2001., n. dj. (bilj. 2), 117, 118, T. XIX/2, 3

Analogije

Aleksandrina Cermanović Kuzmanović, Late Roman glass from Doclea, Archaeologia Iugoslavica IX, Beograd 1968., 47, T. II/26

21. VRČ**Inventarni broj**

ŠTR 1207

Mjesto nalaza

Štrbinci 1999., grob 23

Boja

Svjetlozelena

Mjere

Vis. vrata 9,2 cm, vis. tijela 10 cm, pr. ust. 5,7 cm, pr. dna 4,9 - 5,1 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Vrč ovalnog tijela s naglašenim ramenima, usta su široka, ljevkastog oblika s cjevastim rubom, dno je prstenasto, udubljeno po sredini, izvučeno iz dna. Trakasta ručka spaja trbuh i rub posude. Vrč je neukrašen. Staklo je izrazito tanko. Vrč je polomljen, djelomično restauriran, ali je oblik jasno vidljiv.

Datacija

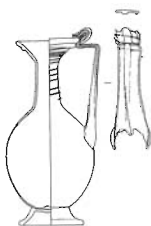
4. st.

Literatura

Branka Migotti 2001., n.dj. (bilj. 2), 116

Analogije

Karin Goethert Polaschek 1977., n. dj. (bilj. 45), Taf. 70/1304; Karin Goethert Polaschek 1985., n. dj. (bilj. 66), 53, br. 5; Judit Topál 2003., n. dj. (bilj. 63), 30 - 31, 158, Pl. 32, G 3/3; László Barkóczi 1986., n. dj. (bilj. 20), Taf. XLVIII/472

22. VRČ**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2004.-2005., grob 113

Boja

Svjetlozelena

Mjere

Vis. 20 cm, pr. ust 7 cm, pr. dna 6,9 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Vrč ovalnog tijela, usta su široka, savijena prema unutra tako da tvore cjevasti rub, dno je visoko prstenasto, zasebno ispuhano i dodano na posudu. S vanjske strane ispod ruba ustiju dodana je staklena

traka iste boje kao i posuda. Vrat vrča, sve do ispod ruba ustiju, ukrašen je staklenim nitima iste boje kao i posuda.. Ručka koja spaja rub i trbuh posude koljenastog je oblika i rebrasta. Tijelo vrča je neukrašeno. Vrš je restauriran, gotovo cjelovit.

Datacija

kraj 3. - poč. 4. st.

Literatura

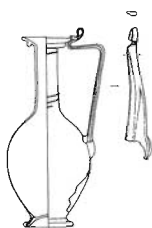
Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 149, 150, 219, 220

Analogije

Nina Kunina 1997., n. dj. (bilj. 54), 331, cat. n. 391

Približne analogije: László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), Taf. LV, 496a

Analogije za ukras: László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), Taf. LV, 477, 496a

23. VRČ**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2004.-2005., grob 113

Boja

Svjetloplavo-zelena

Mjere

Vis. 18,4 cm, pr. ust. 4,9 cm, pr. dna 4,9 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Vrč ovalnog tijela, usta su široka, savijena prema unutra tako da tvore cjevasti rub, dno je prstenasto, udubljeno, zasebno ispuhano i dodano na posudu. Ispod ruba nalazi se stakleni prsten iste boje kao i posuda. Vrat vrča djelomično je ukrašen staklenim nitima iste boje kao i posuda. Ručka koja spaja rub i trbuh posude koljenastog je oblika i rebrasta. Vrš je restauriran, nije cjelovit.

Datacija

kraj 3. - poč. 4. st.

Literatura

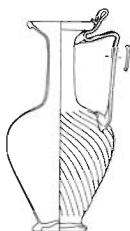
Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 150, 219

Analogije

Nina Kunina 1997., n. dj. (bilj. 54), 331, cat. n. 391

Približne analogije: László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), Taf. LV, 496a

Analogije za ukras: László Barkóczy 1988., n. dj. (bilj. 20), Taf. LV, 477, 496

24. VRCĀ**Inventarni broj**

ŠTR 986

Mjesto nalaza

Štrbinci 1999., grob 15

Boja

Svjetlozelena

Mjere

Vis. 19,5 cm, pr. ust. 6,2 cm, pr. dna 5,1 cm

Tehnika izrade

Puhanje u kalupu

Opis

VrĀ ovalnog tijela s naglašenim ramenima, usta su kružnog oblika savijena prema unutra tako da tvore cjevasti rub, dno je prstenasto i izvučeno iz posude. RuĀka koja povezuje rub i trbuh posude koljenastog je oblika i trakasta. Tijelo je ukrašeno gusto raspoređenim kanelurama. VrĀ je saĀuvan gotovo u cjelosti.

Datacija

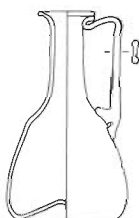
4. st.

Literatura

Branka Migotti 2001., n. dj. (bilj. 2), 112, 189

Analogije

Mirjana Marijanski ManojloviĀ 1987., n. dj. (bilj. 65), 59, 139, G83/4

25. VRCĀ**Inventarni broj**

ŠTR 1213

Mjesto nalaza

Štrbinci 2001., grob 34

Boja

Svjetloplava

Mjere

Vis. 15,2 cm, pr. ust. 4,2 cm, pr. dna 8 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

VrĀ stožastog tijela, usta su kružnog oblika s cjevastim rubom, dno je udubljeno po sredini. RuĀka koja spaja vrat i trbuh posude je profilirana. Tijelo je neukrašeno. VrĀ je saĀuvan u cjelosti.

Datacija

1. - poč. 2. st.

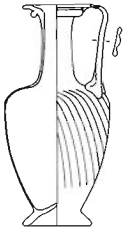
Literatura

Branka Migotti 2004., n. dj. (bilj. 2), 159, 223

Analogije

Clasina Isings 1957., n. dj. (bilj. 8), 72, 73; Irena Lazar 2003., n. dj. (bilj. 4), 126, 127, sl. 37/5.1.1; Maria Carina Calvi 1968., n. dj. (bilj. 70), 60, 62, T. B, sl.8/cat. n. 153

26. VRČ

Inventarni broj

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2001., grob 48

Boja

Svjetlozeleno-plava

Mjere

Vis. 19 cm, pr. ust. 5,9 cm, pr. dna 5,2 - 6 cm

Tehnika izrade

Puhanje u kalupu

Opis

Vrč ovalnog tijela s naglašenim ramenima, usta su široka, nepravilnog kružnog oblika, s cjevastim rubom, visoka prstenasta noga, nepravilnog kružnog oblika, izvučena iz dna. Ispod ruba vrča nalazi se stakleni prsten iste boje kao i posuda. Ručka koja spaja rub i trbuh posude rebrastog je oblika. Tijelo je ukrašeno gusto raspoređenim širim kanelurama. Vrč je polomljen, djelomično restauriran.

Datacija

4. st.

Literatura

Branka Migotti 2004., n. dj. (bilj. 2), 173, 237

Analogije

Za oblik: Karin Goethert Polaschek 1977., n. dj. (bilj. 45), Taf. 70/1304; Karin Goethert Polaschek 1985., n. dj. (bilj. 66), 53, br. 5; Judit Topál 2003., n. dj. (bilj. 63), 30 - 31, 158, Pl. 32, G 3/3; László Barkóczy 1986., n. dj. (bilj. 20), Taf. XLVIII/472

27. VRČ**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2002.-2003., grob 60

Boja

Zeleno-žuta

Mjere

Vis. gornjeg dijela vrča 15,5 cm, vis. donjeg dijela 3,8 cm, pr. ust. 5,8 - 6, 1 cm,

pr. dna 4,5 cm

Tehnika izrade

Slobodno puhanje

Opis

Vrč ovalnog tijela s naglašenim ramenima, usta su ljevkastog oblika, široka, s cjevastim rubom, dno je prstenasto, udubljeno po sredini i izvučeno iz dna. Trakasta drška spaja rub i trbuh posude. Tijelo je neukrašeno. Vrč je polomljen, djelomično restauriran, ali se oblik može raspoznati.

Datacija

4. st.

Literatura

Branka Migotti 2007., n. dj. (bilj. 2), 166, 201

Analogije

Karin Goethert Polaschek 1977., n. dj. (bilj. 45), Taf. 70/1304; Karin Goethert Polaschek 1985., n. dj. (bilj. 66), 53, br. 5; Judit Topál 2003, n. dj. (bilj. 63), 30 - 31, 158, Pl. 32, G 3/3; László Barkóczy 1986., n. dj. (bilj. 20), Taf. XLVIII/472

28. VRČ**Inventarni broj**

Nedostaje

Mjesto nalaza

Štrbinci 2007., grob 103

Boja

Maslinasto zelena

Mjere

Vis. 24 cm

Tehnika izrade

Puhanje u kalupu

Opis

Vrč ovalnog tijela, usta su široka i savijena prema van tako da tvore cjevasti rub, dno je visoko, prstenasto, sa zadebljanim rubom, izvučeno iz dna. Donji dio vrata, malo iznad prijelaza u tijelo, ukrašen je prstenom iste boje kao i posuda. Ispod ruba vrča također se nalazi stakleni prsten, iste boje kao i vrč, ukrašen s pet staklenih kapljica također iste boje. Trakasta drška spaja rub i trbuh posude. Tijelo je ukrašeno širim kanelurama. Vrč je gotovo cjelovit.

Datacija

4. - 1. pol. 5. st.

Literatura

Branka Migotti 2009., n. dj. (bilj. 2), 142, T. XXVIII/8

Analogije

Za ukras: E. Marianne Stern 2001., n. dj. (bilj. 37), 185, 201, 205; David Whitehouse 2001., n. dj. (bilj. 58), 179, 180, 181; David Whitehouse 2003., n. dj. (bilj. 60), 169, cat. n. 1188; Johannes Prammer, Stephan Möslein 2008., n. dj. (bilj. 61), 226, 227, sl. c

SUMMARY

Mia Lejāk, BTchg
Glass pans from Štrbinci necropolis

The article deals with twenty-eight glass pans from Štrbinci necropolis. These are the glasses, bottles and jugs, or common tableware which were used in everyday life. But since most glasses are cone-shaped, and given that they were used both as cups and lamps, they can not be classified in the group of tableware, but belong to the group of supine lamps as well. Given that the pans found in the necropolis date from the late Roman period and taking into account the quality of their workmanship, and quality of the glass itself, there is a strong possibility that they were made in local workshops of Southern Pannonia, possibly at the very site of Štrbinci. However, the problem is, that glass workshops in the Croatian part of the former province of Pannonia have not been archaeologically proven, and most pans from Štrbinci have no direct analogy to any tableware, neither from south nor from the north of Pannonia. Therefore, because of the lack of archaeological evidence, the assumption that the vast majority of Štrbinci pans were produced in the workshops of southern Pannonia, some possibly at Štrbinci, remains only an assumption.